

URMAȘI DÎMBOVIȚENI AI ALEXANDREI, SORA LUI VLAD ȚEPEȘ

GH. I. MAREȘ

Dacă descendenții direcți ai lui Vlad Țepeș, chiar mai tirziu, Petru Șchipul și urmașii fratelui acestuia Alexandru, nemulțumindu-se cu stirpea Basarabilor, se instiulau cu trufie : „*din neamul regesc al Corvinilor*“, după soția voievodului, vara lui Matei Corvin, orgoliul unor urmași colaterali era satisfăcut amintind că sînt strănepoții și numai ai surorii acestuia. Sentimentului acesta de mîndrie, pe care l-a dat în trecut o ascendență ilustră, îi datorăm prima știre despre Alexandra, sora lui Vlad Țepeș, strămoașa boierilor din Săteni, pe care o aflăm din cartea de întărire din 1604 ianuarie 20, dată de Radu Șerban lui Vintilă Postelnicul și fraților săi pentru satele Satul Mare și Vulcana.

Din document rezultă că Vlad Țepeș a cumpărat cele două sate amintite (singurele sale sate cunoscute), pe care le-a dat zestre surorii sale : „...*însă au fost cumpărate mai sus spusele sate, Satul Mare și Vîlcana, de răposatul Vladul voievod Țepeșu ; dar a dat pe Satul Mare anume aspri 280.000, iar pe satul Vîlcana aspri 80.000. Iar apoi răposatul Vladu voievod Țepeș a dat zestre mai sus spusele sate, surorii sale Alexandra, strămoașa lui Danciu spătar și a lui Voinea vornicul, moșii slugii domniei mele mai sus zise...*“, spune cartea amintită.

Cine va fi fost soțul Alexandrei nu știm. Primii urmași ai acesteia se pierd și ei în negura trecutului. Desigur printre ei au fost oameni de frunte, mari dregători după cum spun cărțile arătate de Vintilă postelnicul :

„*Și am citit domnia mea toate cărțile lor de ocină, la marele divan al domniei mele. Întîi cartea răposatului Radu Voevod, de mărturisește că au fost cumpărate mai sus spusele sate de răposatul Vlad Țepeș voevod... iar apoi cartea lui Mircea voevod de pîră, că au avut Danciu spătarul și Voinea vornicul, moșii lui Vintilă postelnic pîră cu niște boieri anume nepoții lui Vlad Banu...*“ Și doc. povestește mai departe cum au jurat acești strănepoți ai Alexandrei, Danciu spătar și Voinea vornicul, cu 24 boieri și au rămas de lege nepoții lui Vlad Banul.¹

În sec. XVII, sînt relativ numeroase doc. despre urmașii Alexandrei. Dintre boierii rămași în Săteni, primul care iese în evidență este *Vintilă postelnicul*, cel care a primit cartea de întărire din 1604 ianuarie 20. În 1604, aprilie figurează ca martor în zapisul de vînzarea ocinei din

¹ *Docum. privind Ist. României* (mai departe DIR-) B. sec. XVII, vol. I, (1601—1610), p. 106.

Vilcana a fratelui său Danciu.² În 1609 ianuarie 27, în urma unei certe pentru hotare cu Spinciu, primește din nou o carte de întărire de la Radu Șerban,³; în 1620 iunie 22, Vintilă împreună cu fii săi Danciul și Oprea fac danie Minăstirii Gorgota, un loc de stână în munții Sătenilor (jud. Dimbovița)⁴; în 1621 ianuarie 20 Vintilă post. împreună cu alți boieri hotarnici caută hotarele unor sate ale lui Ivașco postelnic, din Boldești⁵.

Din 1633, Vintilă nu mai apare ca martor la *Săteni* ci fii lui. Vintilă a avut doi frați: *Danciul* pe care îl cunoaștem din zăpisiul de vânzare ocinei din Vulcana din 1604 și din cartea de întărire din 1609, unde e numit acum Danciul din Drăgoești, și *Stan* din Săteni, care e martor în zăpisele și cărțile amintite mai sus.

Vintilă a avut cinci copii, trei fii și două fiice: *Danciul* apare numai în zăpisiul de danie către M-rea Golgota din 1620; *Cirstea clucerul* a avut însă o activitate bogată și îndelungată în Săteni. În 1633 noiembrie 12, este martor la cumpărarea moșiei pe care o face ruda sa, Grigore mare vistier în Săteni⁶. În 1635 mai 3, îl găsim în cartea de întărire dată lui Dumitru din Săteni⁷; în 1638 iulie 4, primește cartea de blestem, împreună cu fratele său Oprea să spună adevărul despre hotarele de la Vulcana⁸ și în acelaș an august 28, apare în cartea de întărire dată de Matei Basarab lui Bunea logofătul, din care se vede că Oprea și Cirstea, feciorii lui Vintilă au rămas de lege.⁹ În 1646 decembrie 10 este scris zăpisiul prin care Cirstea face un schimb de vii, cu Nica paharnicul, nepotul lui Grigore fost mare logofăt¹⁰. În 1652 iunie 24, împreună cu nepotul Nica postelnic judecă o gilceavă în Săteni¹¹; iar în decembrie 20 acelaș an, e martor la vânzarea unei vii¹². În cartea de întărire a lui Matei Basarab din 1653 mai 12, îl găsim împreună cu alți boieri jurători pentru moșia lui Dumitru Căpitanul¹³; în 1661 octombrie 25 scrie zăpisiul prin care vinde o parte a moșiei sale din Săteni lui Radu Crețulescu¹⁴. Din 1667 mai 19 este dată cartea de întărire a stăpînirii M-rii Nucet, asupra muntelui Curmătura, vîndut de Cirstea clucerul și nepoții lui din Săteni¹⁵; precum și zăpisiul acestora din 1667 iunie 6¹⁶. Din cartea de întărire din 1668 august 1, a lui Radu Leon se vede cum Cirstea clucerul din Săteni, cu nepoții lui, au vîndut altă parte din muntele Curmătura unor moșneni¹⁷. Din 1667 aprilie 12, avem ultima mențiune a lui Cirstea clucerul care vinde o siliște la Vulcana¹⁸.

² *Ibidem*, p. 121.

³ *Ibid.*, p. 361.

⁴ *Idem*, vol. 3, p. 569.

⁵ St. D. Greceanu, *Genealogia...*, vol. I, p. 360.

⁶ Potra George, *Tezaurul documentar al jud. Dimbovița*, Muzeul județean Dimbovița, 1972, p. 165.

⁷ *Ibid.*, p. 170.

⁸ *Ibid.*, p. 188.

⁹ *Ibid.*, p. 194—196.

¹⁰ *Ibid.*, p. 234.

¹¹ *Ibid.*, p. 278.

¹² *Ibid.*, p. 281.

¹³ *Ibid.*, p. 284.

¹⁴ *Ibid.*, p. 326.

¹⁵ *Ibid.*, p. 358.

¹⁶ *Ibid.*, p. 359.

¹⁷ *Ibid.*, p. 365.

¹⁸ Arh. St. Buc., Mîtrop. T. R., ms. 134, f. 481—482; ms. 127, f. 364.

Oprea postelnic este al doilea fiu al lui Vintilă cu activitate deosebită. Apare în zăpisiul de danie din 1620 iunie 28 ; alături de fratele său Cîrstea ca martor la o vînzare în 1635 mai 3 ; la cumpărătoreea lui Grigore mare vistier din 1633 noiembrie 12 ; în cartea de blestem din 1638 iulie 4 și în cartea de întărire dată de Matei Basarab lui Bunea logofăt în 1638 august 28 ¹⁹. Fiicele lui Vintilă au fost : *Vlădaia*, numită după călugărire Caterina, care era stareță la M-rea Viforîta în 1668 iulie 14, cînd făcea o danie Mitropoliei din Tirgovîște ²⁰ ; și *Ilinca* care în 1681 vînd, împreună cu sora sa Catrina călugărița, lui Mihai Bărbătescu, partea lor de moșie din Vulcana. Dintre acești cinci copii ai lui Vintilă nu cunoaștem să fi avut urmași decît Oprea postelnicul. Aceștia sînt : o fiică, Zamfira căsătorită cu Negoe Săcuianu mare ban, avînd și ei o singură fiică, Bălașa, căsătorită cu Badea clucerul. Drăghici de care aflăm din cartea de întărire dată M-rii Nucet pentru m. Curmătura, pe care îl vinduse Cîrstea împreună cu nepoții săi, printre care se afla și Drăghici ; zăpisiul lor e scris în 1667 iunie 6 ²¹ ; în 1668 august 1, împreună cu aceleași rude vinde restul din munți ²² ; în 1671 aprilie 25 este martor cu rudele sale, la vînzarea unei siliști ²³ ; în 1675 martie 15 vinde o siliște la Vilcana ²⁴. Drăghici a avut și el un fiu Cîrstea, menționat într-un document.

Al doilea fiul al lui Oprea este *Nica căpitanul*, care apare mai frecvent și mai îndelung în documente. În 1634 mai, îl găsim ca martor într-un zăpisi de vînzarea unei vii către Gherghe vistier ²⁵ ; în 1656 noiembrie 1, e martor la vînzarea unei părți de moșie din Pietroșița către Neogoe Săcuianu, pe atunci mare postelnic ²⁶. În cartea de întărire a lui Radu Leon voevod din 1667 mai 19, către M-rea Nucet, se află printre vînzătorii m. Curmătura împreună cu rudele sale ²⁷ ; în 1667 iunie 6 iscălește zăpisiul alături de unchiul său Cîrstea și fratele său Drăghici și vărul (?) Nica ²⁸ ; în 1668 august 1, figurează din nou într-o carte de întărire a lui Radu Leon împreună cu rudele sale, ca vînzător ²⁹ ; în 1671 aprilie 25, este martor împreună cu fratele și fiul său, la o vînzare a rudei sale Nica al lui Grigore paharnic din Săteni ³⁰ ; în 1677 aprilie 3 e martor la o cumpărare a lui Neogoe Săcuianu ³¹ iar în zăpisiul din 1677 iunie 9, e martor la tocmeala lui N. Săcuianu cu cumpărătorii m. Curmătura, pentru stăpînirea acestui munte. ³² Dintr-un document din 1681 oct. 1 aflăm că Șerban Cantacuzino voevod dă poruncă unor boieri să „desfacă moșia lui Nică căpitanul ot Săteni de a

¹⁹ Vezi fratele său Cîrstea clucerul.

²⁰ Drăghicescu V., *Mitropolia Tirgovîște*, Buc., 1933, p. 19.

²¹ Potra, *op. cit.*, p. 358—360.

²² *Ibid.*, p. 365.

²³ *Ibid.*, p. 376.

²⁴ Arh. St. Buc., M.Ț.R., L/17 ; ms. 134, f. 482.

²⁵ Potra, *op. cit.*, p. 168.

²⁶ *Ibid.*, p. 305.

²⁷ *Ibid.*, p. 358—359.

²⁸ *Ibid.*, p. 359.

²⁹ *Ibid.*, p. 365.

³⁰ *Ibid.*, p. 376.

³¹ *Ibid.*, p. 405—406.

³² *Ibid.*, p. 408.

Mitropoliei“³³. Nica căpitanul a vindut cindva Mitropoliei moșia sa din Săteni, pentru că în 1684 iunie 23, Șerban Cantacuzino dă dreptul mitropolitului Teodosie „să oprească pe tot omul care ar vrea să cumpere moșie de la feciorii Nicăi căpitan din Săteni... acum se scoală mulți cu cărți, de zic că au parte în Săteni“³⁴.

Nica căpitan a avut trei fii: *Ianache, Mihai și Alexandru*. Pe Ianache îl aflăm că scrie zăpisele din 1696 ianuarie 8³⁵; iar împreună cu fratele său Mihai diaconul și cumnata sa Constanda, soția lui Alexandru, vind în 1701 partea lor de moșie din Vulcana lui Mihai Bărbătescu³⁶. Alexandru logof. din Săteni scrie și el zăpise în Săteni, în deosebi zăpisele rudei sale Neagoe Săcuianu. Prin Alexandru timite Neagoe Săcuianu, soției sale Zamfira, diata scrisă la Măxineni în 1677 iunie 25³⁷.

Din familia boierilor din Săteni s-a desprins din cind în cind cîte un membru, care s-a statornicit în altă parte. Unul dintre aceștia plecați, fără a se detașa cu totul de satul de origină, este *Grigore (Gligore)* cunoscut mai ales cu titlul de mare comis. I se spune din Poiana (Poienari), de unde era prima sa soție, Neaga, fiica jupiniței Badea din Cojești³⁸. Mai tîrziu însă după moartea Neagăi și recăsătoria cu Cherana, i se spune uneori și din Săteni³⁹.

Viața zbuciumat din timpul domniilor lui Mihai Viteazul și Radu Șerban, cu participarea la campaniile acestora, cu repetatele refugii, n-au permis boierului Grigore, zidirea unui „temei“ mai deosebit. Totuși o așezare preferată a fost Poiana (numită într-un doc. din 1633, Poiana lui Grigore), unde vom regăsi și pe unii din urmașii săi. Fără îndoială însă că a locuit mult timp în Trigoviște, obligat de dregătoriile pe care le-a avut. De Săteni era legat nu numai prin moșia pe care o avea acolo, dar și prin rudenia cu boierii de acolo. Poate că nu e o simplă întîmplare faptul că Grigore comisul apare prima dată ca martor în divan, tocmai în cartea dată de Radu Șerban lui Vintilă și frații săi, la 1604 ianuarie 20, întărire pentru satele Săteni și Vulcana. Prezența lui Grigore comisul printre martorii acestui document-cheie a genealogiei boierilor din Săteni, dovedește că el de îndată ce a avut prilejul, a făcut uz de prestigiul său, pentru a-și ajuta rudele la reînnoirea cărții de proprietate. De altfel, Grigore comisul face parte din divan și în 1609 ianuarie 27, cînd Radu Șerban îi reînnoiește cartea lui Vintilă.

În 1608 martie, Grigore comisul primește carte de întărire de la Radu Șerban pentru moșia sa din Bătăiești⁴⁰; iar în 1611 septembrie 8 pentru ocina din Săteni, cu loc de casă, vii, rumâni cumpărați de la Balea spătar⁴¹. După plecarea lui Radu Șerban, el îi rămîne credincios,

³³ Drăghicescu V., *op. cit.*, p. 19.

³⁴ *Ibid.*

³⁵ Potra, *op. cit.*, p. 489.

³⁶ Arh. St. Buc., Mitrop. Ț. R., ms. 134, p. 486—487.

³⁷ Potra, *op. cit.*, p. 410.

³⁸ *Documenta Romaniae Historica* (mai departe DRH) XXII, p. 177.

³⁹ N. Stoicescu, *Dicționarul marilor dregători*, p. 195.

⁴⁰ Arh. St. Buc. Mitrop. Ț. R. XCIII/8,1.

⁴¹ *DIR.*, XVII, vol. 2, p. 12.

după cum rezultă din scrisoarea din 1612 ianuarie 22, a regelui Matei, către unii boieri și căpetenii de oștiri din Muntenia, printre care se afla și „Gregorio Kemiz“⁴². De altfel el nu mai apare ca dregător pe tot timpul domniei lui Radu Mihnea. Foarte probabil că Grigore comisul a fost refugiat în această perioadă, în care au pierit mulți boieri considerați neleali noului domn. După 1616 apare din nou în documente ca mare comis. Pentru a aprecia prestigiul de care se bucura Grigore comisul, vom aminti o carte de cumpărare a lui Dumitru din Săteni, din 1619 aprilie 6, în care pe lângă toți boierii din Săteni iscălește și „Ion văt. sluga lui Grigore mare comis“⁴³, prestigiul stăpînului se răsfrîngea și asupra slugii sale. În 1620, Grigore comisul vinde partea din Băleni a jupîniței Neaga, lui Hrizea mare logofăt.⁴⁴ Printr-un zapis din 1620 decembrie 27, Vlad paharnicul îi vinde lui Grigore mare comis și soției sale Neaga, moșia Căpleasca⁴⁵. Într-un interesant zapis din 1622 septembrie — 1623 august 8, Grigore comisul iartă pe unii rumâni din Bătăești și Vulturești, dar el nu face o iertare a tuturor, ci de la caz la caz. Printre altele el scrie : „...să n-aibă nime lucru cu ei, nici fata mea Ancuța, nici nimeni din rudele mele... iar pe Mîinea feciorul Bortoiului să fie rumân... iar Vișan și feciorii lui... nu ertu, ci să fie rumân“⁴⁶.

În 1624 iulie 2 Alexandru voevod, dă o carte prin care întărește zapisul de iertare al lui Grigore comisul⁴⁷. În 1629 februarie 5, Alexandru Iiaș întărește M-rii Banu (din orașul Buzău) o ocină dăruită de Grigore comisul, la Muscelul Sărății⁴⁸. În 1632 mai, Leon vodă care dorea împăcarea cu aga Matei refugiat în Transilvania, trimite o solie formată din Mitropolitul Grigore, Ivașcu Goleșcu m. vornic și Grigore comisul, prin care promite lui Rakotzy 5000 florini pe an, pentru a-l sili pe Matei să se împace. Acesta însă intră în țară îndată ce Leon vodă a fost mazilit și trimite lui Rakotzy o scrisoare în care printre altele spune că cei doi boieri bătrîni, care fuseseră trimiși în solie „sînt pe lângă mire, însă cu toată boierimea țării“, dar soțiile acestora erau încă refugiate la Brașov.⁴⁹ Din 1633 martie 15, Grigore apare ca mare vistier. Din 1633 noiembrie 12 este cartea de întărire dată de Matei Basarab lui „jupan Grigore vel vistier și jupînesei lui Chirana“, pentru o moșie cumpărată la Săteni, de la Radu și soția lui Vișa;⁵⁰ zapisul acestora a fost scrisă în 1634 ianuarie 2⁵¹. Pentru a vedea solicitudinea lui Grigore, acum mare logofăt, pentru cei din Săteni, amintim cartea de întărire dată de Matei Basarab la 1635 mai 3, lui Coman, în care ispravnic este el însuși⁵².

⁴² Hurmuzaki, vol. IV, partea I, p. 465.

⁴³ DIR, XVII, 3, p. 336.

⁴⁴ D.R.H., XXII, p. 177.

⁴⁵ Arh. St. Buc. Mitrop. Ț. R. CCCXX/1.

⁴⁶ DIR, sec. XVII, vol. 4, p. 191—192.

⁴⁷ Arh. St. Buc. Mitrop. Ț. Ro. XVII — 10.

⁴⁸ D.R.H., XXII, p. 437.

⁴⁹ N. Iorga, *Studii și doc.*, IX (1905), p. 16.

⁵⁰ Potra, *op. cit.*, 165.

⁵¹ *Ibid.*, p. 167.

⁵² *Ibid.*, p. 170.

În 1638 și 1639 e trimis din nou ca sol, împreună cu alți boieri în Transilvania⁵³. În 1638 Matei Basarab întărește lui Grigore și jupiniței sale Cherana ocini și vecini în satul Poiana, părțile lui Preda postelnic⁵⁴. În 1641 august 15, marele logofăt scrie un zăpis de danie către Stoica logofăt, prin care îi face danie două delnițe la Bătăești („*dăruite pentru slujbă*“) ⁵⁵. Din 1642 ianuarie 25, a rămas cartea lui Matei Basarab, prin care întărește și el iertarea de vicinie a locuitorilor din Bătăești și Vulturești⁵⁶. După această dată nu mai apare în documente. A încetat din viață „*după o activitate îndelungată de 37 de ani, lucru rar în acea vreme*“⁵⁷, fiind înmormântat la Mitropolia din Tirgoviște. El ne apare ca un membru remarcabil (până în prezent cel mai de seamă dintre cei cunoscuți) al familiei boierilor din Săteni, care au ajuns prin vrednicia lui, probabil și prin cultura lui, în fruntea dregătorilor, îndeosebi în timpul domniilor lui Radu Șerban și Matei Basarab. În zăpisul lui din 1622—1623 august 8 „*scris cu mâna mea*“, prin care iartă rumâni din Bătăești, Grigore comisul zice : „*...că i-am cumpărat pre banii mei și ca multă slujbă ce am slujit domnilor, de am ciștigat, de i-am cumpărat*“.

În se cunosc trei copii : un fiu *Drăghici*, decedat la 1609 septembrie 22 (după cum spune inscripția de pe piatra de mormint, găsită pe locul fostei biserici Sf. Mina⁵⁸ și două fiice : *Irina* decedată în 1607 și înmormântată la biserica Stelea din Tirgoviște ;⁵⁹ piatră aflată într-o ruină, la 50 m de curte cu inscripția : „*a răposat roaba lui Dumnezeu Irina, fata lui Grigore comisul cel mare, în zilele lui Radu Voerod 1607 septembrie 15*“⁶⁰.

Ancuța, omonimă cu fiica cea mare a lui Radu Șerban, trăia încă la 1623. Nu știm cu cine a fost căsătorită, dar numai ea poate fi mama nepoților lui Grigore, pe care îi vom găsi în a doua jumătate a secolului al XVII-lea.

Pe *Nica paharnicul*, „*nepotul răposatului jupan Grigore bir vel logofăt*“, îl întâlnim prima dată în zăpisul din 1646 decembrie 10, prin care face un schimb de vii cu Cîrstea postelnicul din Săteni⁶¹ în 1652 decembrie 20, este martor împreună cu alții la vinzarea unei vii⁶² ; în doc. din 1671 aprilie 25, apare Nica, feciorul lui Grigore paharnic ot Săteni, într-un zăpis prin care vinde o siliște⁶³. Presupunem că acesta este unul și același cu Nica nepotul lui Grigore logofătul, deoarece ca martori găsim pe toate rudele sale din Săteni : Nica căpitan, fratele acestuia Drăghici, Ianache logofăt al lui Nica căpitan, iar zăpisul e scris de Alexandru fiul lui Nica căpitan.

⁵³ N. Stoicescu, *op. cit.*, p. 195.

⁵⁴ Arh. St. Buc., A. N. LXXXVIII—3.

⁵⁵ Arh. St. Buc. Mitrop. Ț. R. XCIII—16.

⁵⁶ Ibid. XCIII—18.

⁵⁷ N. Stoicescu, *op. cit.*, p. 195.

⁵⁸ Radu Gioglovan, *Lapidariul Muzeului din Tirgoviște*, Valahica, 1969, p. 237.

⁵⁹ N. Stoicescu, *op. cit.*, p. 195.

⁶⁰ N. Iorga, *Studii și doc.*, XV, p. 372.

⁶¹ Potra, *op. cit.*, p. 234.

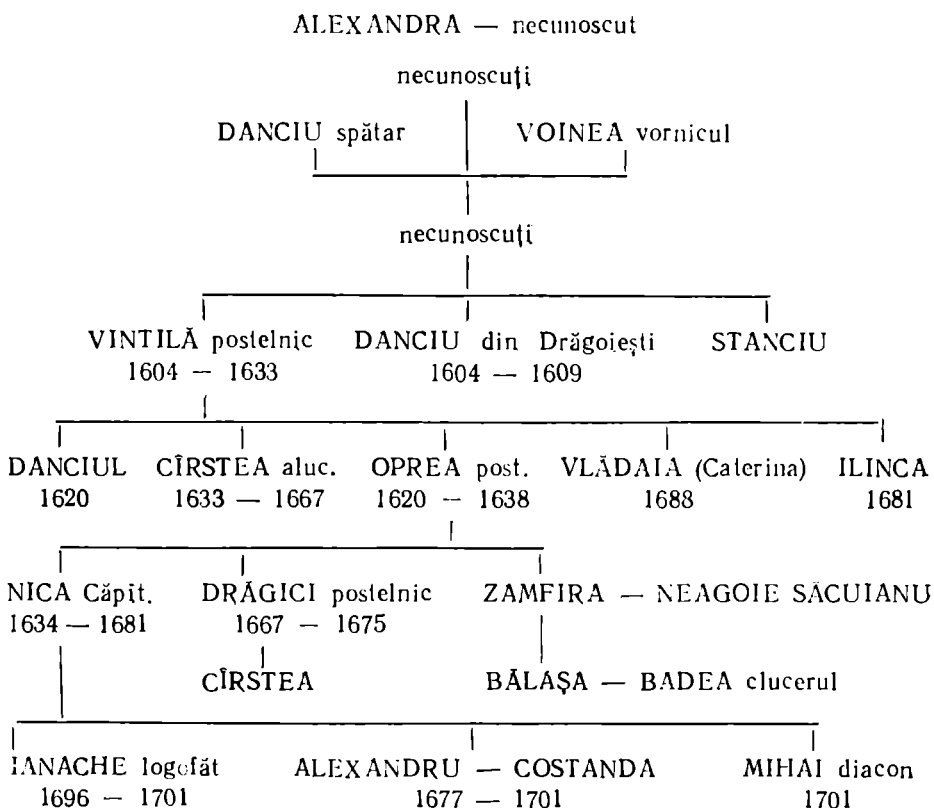
⁶² *Ibidem*, p. 281.

⁶³ *Ibidem*, p. 376.

În 1672 august 20, Nica a lui Gligore paharnicul din Săteni, vinde două părți din moșia ce avea în Săteni⁶⁴. Vintilă, fratele lui Nica apare ca martor în zăpisiul din 1652 decembrie 20⁵⁶.

Dacă filiația aceasta e justă, reese că Nica nepotul lui Grigore mare logofăt și fiu al lui Grigore paharnic din Săteni, a vîndut moșia sa din Săteni, optînd pentru Poiana, pentru că din 1663 mai 5, găsim două zapise de vînzare, a unui țigan către Tudoran paharnicul din Aninoasa (lîngă Săteni) zapise date de „*Matei feciorul Nicăi paharnic ot Poiana lui Gligore*“⁶⁶. Din 1689 septembrie 3. a rămas o carte de alegere a hotarelor, cu 12 megieși, aduși de Atanase egumenul M-rii Mihai Vodă și Matei nepotul lui Gligore logofăt ot Poiana⁶⁷.

ANEXĂ

⁶⁴ *Ibidem*, p. 382.

⁶⁵ *Ibidem*, p. 281.

⁶⁶ *Ibidem*, op. cit., 335—336.

⁶⁷ Arh. St. Buc., M-rea Mihai Vodă XXI/1.